

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет**

**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ
АБІТУРІЄНТІВ ДО ВСТУПУ У ВНЗ**

**Матеріали
VII мікререгіонального семінару**

КИЇВ 2012

До збірника увійшли матеріали доповідей семінару, в яких висвітлено основні методи роботи щодо впровадження новітніх технологій в тестування. Пропонується методика використання тестових завдань, впровадження якої в навчальний процес дозволяє ефективно перевірити відповідність знань та умінь учнів програмовим вимогам, оцінити рівень навчальних досягнень слухачів, оцінити ступінь підготовленості випускників ЗНЗ до подальшого навчання у ВНЗ. Відображено реальний досвід, подано рекомендації щодо вдосконалення методики та методологічних підходів до викладання навчальних дисциплін.

Рекомендовано викладачам та учням загальноосвітніх навчальних закладів, слухачам підготовчих курсів.

Редакційна колегія:

Н. П. Муранова – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри базових і спеціальних дисциплін ІДП НАУ (*головний редактор*).

С. І. Черішко – начальник навчально-методичного відділу ІДП НАУ (*відповідальний секретар*).

О. Є. Бугайов – кандидат технічних наук, доцент кафедри іноземних мов за фахом НАУ;

Т. М. Засєкіна. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії математичної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПНУ.

С. А. Яременко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства НАУ.

Рекомендовано до друку науково-методично-редакційною радою Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (протокол № 2 від 30.04.2012 р.)

С.А. Яременко,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства НАУ, м. Київ*

МОВА ЯК ЧИННИК ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Стаття присвячена аналізу сучасної мовної ситуації в Україні. Увагу акцентовано на звуженні просторових сфер функціонування української мови.

Ключові слова: мовна ідентифікація, гомогенна мовна культура, удержавлення української мови.

В українській лінгвістиці вже давно виникало питання врахування «людського фактора» або «людської перспективи» у процесах мовного функціонування [1, 12]. Окреслений дослідницький напрям реалізує концепцію розуміння процесів свідомого впливу на мовну діяльність, вироблення методів аналізу лінгвістичних явищ, які охоплюють не лише питання мовних норм, а й, першочергово, питання українознавчого підходу до освітньо-виховних процесів в Україні.

Зазначена проблематика в українській соціолінгвістиці, на наш погляд, розроблена недостатньо. Велику увагу питанням теоретичного регулювання мовної діяльності суспільства, зокрема логіко-лінгвістичному та культурно-семіотичному аспектам, приділила Г.М.Яворська. Описові мовної ситуації – В.М.Брицин, Н.П.Шумарова. Питаннями нормативної практики займаються С.Я.Єрмоленко, О.Д.Пономарів та інші дослідники. Соціолінгвістичний підхід до вивчення мовної ситуації у діаспорі спостережений у працях Б.М.Ажнюка.

Мовне питання в нашій країні, особливо перед виборами, стає досить дражливим. Це пояснюється особливостями

історичного розвитку держави. Протягом кількох століть здійснювалося штучне звуження сфер застосування української мови.

Аналіз сучасної мовної ситуації дає можливість стверджувати, що українська мова в Україні продовжує витіснятися російською. Загальна кількість українофонів скорочується, особливо інтенсивно серед молоді. Російська мова, яка має потужну мовотворчу базу в Росії, виступає руйнівним чинником щодо української, яка не має мовотворчої бази поза Україною, а тому перебуває в нерівних конкурентних умовах. Під тиском російської система української мови розхищується на всіх рівнях: фонетичному, лексичному і синтаксичному. Питомі українські звуки нівелюються, слова замінюються російськими, спосіб вираження думки уподібнюється до російських зразків, нові слова не створюються, а калькуються. Беззаперечним симптомом хворобливого стану української мови є суржик – етап переходу між буттям і небуття мови.

Світовий досвід доводить вирішальну роль мовно-культурного чинника у формуванні національностей. У модерній історії національних держав, як вважають соціолінгвісти, поширення однієї мови є найдієвішим чинником консолідації населення в межах однієї країни. Швейцарський політолог Урс Альтерматт вважає, що для багатьох європейців сьогодні набагато важливішими від релігії є мова і культура, які в європейських національних державах становлять ключові сфери й принципові розпізнавальні ознаки [2, 125]. Ще у XIX столітті в Європі створення національної держави стало важливою політичною програмою для багатьох країн. Президенті цих країн виокремили мову державотворчої нації як монопольну, зорієнтувавшись на мовну ідентичність як в політиці, так і в економіці й культурі [2, 165]. Тому в сучасному європейському просторі, хоча державно-політичні кордони не скрізь збігаються з культурно-мовними, практика більшості національних держав орієнтована на те, щоб створити *гомогенну мовну культуру* на спільній державній території.

Вирішальну роль мови у творенні національних держав підтверджує й абсолютна перевага у Європі країн, об'єднаних однією загальнонаціональною мовою (з-поміж 47 європейських

країн своя національна мова є державною або офіційною в 41 країні, тобто у 85% загальної кількості) [3, 48]. Отже, утвердження в незалежній Україні мови корінного етносу в функції державної, різноаспектне вивчення її джерельної бази та функціонального статусу в різні історичні періоди цілком відповідає європейській вертикалі національно-мовного розвитку і є найефективнішим засобом консолідації населення і гармонізації міжетнічних стосунків у країні.

Учені доводять, що сучасний масований інформаційний вплив уже не вимагає прямої чи прихованої пропаганди. Цілком досить тривалого й системного перебування особистості в інформаційному соціумі іншої держави. Відбувається тісний інформаційний зв'язок з іншою країною, що призводить до духовної і психічної *нівеляції власного мовного імунітету*. Створюються сприятливі умови для *чужомовної ідентифікації*, що є значно сильнішим чинником, ніж конкретна ідеологічна диверсія.

Не останню роль відіграє й комплекс меншовартості, привитий українцям століттями чужомовної експансії. Справедливо зауважує проф. П.П. Кононенко устами одного з героїв фесричної трагедії «Марія на Голгофі»: «Була орда. Ляська кормига. Російська тюрма. А в сімнадцятому столітті на Волині... – освіта і влада були поспіль германськими... Туркофільство, польскофільство, русофільство, юдофільство, германофільство... – то *каліцтво душі і психіки*» [4, 133].

На думку багатьох учених, відсутність мовної стійкості – набута риса української ментальності. Тому лінгвісти підтверджують: у нашої нації дуже занижений поріг гідності. Гідність українця необхідно виховувати з дитячого садочка. Тоді зі шкіл і вищих навчальних закладів не виходитимуть люди, байдужі до української культури. Опанування мовою має відбуватися систематично й постійно у прийнятній для пересічного українця формі, поступово для різних регіонів.

У Криму українське радіо дуже багато говорить про мовну політику, про національну мову, цитує праці відомих мовознавців, а російське – систематично, по 5-10 хвилин через кожні 4 години чітко й зрозуміло навчає правильно вимовляти слова, ставити наголоси, залучає пересічного слухача до інтелігентної і вишуканої російської вимови. А хто не хоче бути інтелігентом? Так,

керуючись підсвідомим сприйняттям, відбувається прилучення українців, татар та інших національностей до російської культури.

Другим, не менш важливим чинником, на нашу думку, є факт відсутності врегульованого мовного законодавства, який не висуває певних критеріїв та правил дотримання мовного режиму, як, наприклад, у Франції. Принагідно зазначимо, що сьогодні в цій країні на державному рівні дискутується питання необхідності навчати дітей співати напам'ять гімн Франції – «Марсельезу» – не старшокласниками (як було раніше), а дітьми шести років. Закон для шкіл усіх типів – і державних, і приватних. Штраф за недотримання – 10 тисяч франків. Тому цілком слушною є вимога Тетяни Лебедевої, науковців і громадських діячів щодо практичної реалізації закону про радіомовлення.

Цілком об'єктивна оцінка сучасної мовної ситуації простежується у поглядах Лариси Шевченко – завідувача кафедри історії української мови КНУ імені Т.Г.Шевченка, яка підтверджує, що «мовна ситуація за останнє століття майже не змінилася, складається враження, що аналізуємо сьогодні...»[6, 51].

Соціолінгвісти підтверджують відомий з зарубіжної лінгвістики закон, що в країнах часто відбуваються мовні конфлікти, коли дві мови конкурують за панування на одній території. Не варто говорити про те, чому в нашій країні так склалося, чому російська мова зараз конкурує на території України з українською. Зрозуміло одне, що переможе в майбутньому і досить швидко та мова, якої більше в усіх комунікативних сферах, тобто та, яка має більшу комунікативну потужність, якої більше на телебаченні, радіо, в пресі, рекламі, афішах. Тому питання удержавлення української мови, формування українськомовного інформаційного простору нашої країни мають бути першочерговими на часі.

Література

1. Яворська Г.М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс Мова, культура, влада / Г.М. Яворська // Нац. акад. наук України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні. – К., 2000. – 285 с.
2. Альтерматт У. Етнонаціоналізм в Європі /

У. Альтерматт. – М.: Российский государственный гуманитарный университет, 2000. – 230с.

3. Плахута Є. Цілі мовної політики держави: українські проблеми на тлі досвіду Латвії та Білорусії / Є.Плахута // Державність української мови і мовний досвід світу: Матеріали міжнародної конф. – К., 2000. – 180 с.
4. Кононенко П.П. Марія на Голгофі / П. Кононенко // Вибрані твори у 3-х книгах. Книга 1. – К: РБНТ, 1999. – 170 с.
5. Студент. 3 чергових справ // Українська Хата. – 1909. – № 3-4.
6. Шевченко Л.І. Літературна мова у просторі національної культури / Л.І.Шевченко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. – 135 с.